

НЕТІШИНСЬКА МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА.

ВІХИ ІСТОРИЧНОГО ПОСТУПУ

До складу Нетішинської міської територіальної громади входять три населені пункти - місто Нетішин і два села - Старий і Новий Кривини. Новий Кривин з'явився у 1920-х роках поряд із селом, яке протягом століть іменувалося Кривином. Відтак, останній став іменуватися Старим Кривином і цю назву зберігає до сьогодні.

1. Перші писемні згадки. Історія населених пунктів громади у XVI – XVII століттях. Епоха Острозьких.

Найдавніша писемна історія Нетішина та Старого Кривина сягає першої половини XVI ст. - часу, коли землі нашого краю належали до Великого князівства Литовського. Невдовзі вони стали частинкою новоутвореної держави - Речі Посполитої (1569) й територіально входили до Луцького повіту у складі Волинського воєводства.

Про достеменний час заснування обох поселень історичні джерела не повідомляють. Імовірним засновником чи першим поселенцем на місці майбутнього Нетішина вважають чоловіка на ім'я Нетіша (Нетоша, Нетошка). Кривин, за аналогією, швидше за все, завдячує своєю назвою Кривові, що, не виключено, доклав старань до його появи. Для порівняння, можна пригадати Київ, Львів та багато інших населених пунктів, назви яких походять від власних імен.

Кожного разу, коли точна дата появи населеного пункту невідома, беруть до уваги першу писемну згадку в історичних записах. Старий Кривин (у той час - Кривин) найраніше з'явився в документах 28 квітня 1534 року. Це був судовий позов польського короля Сигізмунда I князю Іллі Острозькому у зв'язку зі збитками, завданими слугами останнього в маєтках князя Кузьми Заславського. Приблизно в той самий час постала й перша писемна згадка про одного з найближчих сусідів Кривина - село Нетішин. Після смерті князя Іллі Острозького між його вдовою, княгинею Беатою Острозькою та звідним братом, князем Василем-Костянтином і його матір'ю, княгинею Олександрою Слуцькою, розгорівся конфлікт за спадщину литовського гетьмана, князя Костянтина Острозького - батька обох братів. Вирішення справи розтягнулось у часі, аж нарешті 6 лютого 1542 р. в Острозі з'явився важливий документ, згідно з яким, у числі інших, Нетішин відійшов до суперниць Василя-Костянтина - Беати та її малолітньої доньки Гальшки. Описані в цьому тексті події мають внутрішню

хронологію. Відтак, під 30 січня 1542 року тут перелічено низку сіл, в тому числі й уперше згадано про Нетішин.

Починаючи з XVI століття, в долі Нетішина та Старого Кривина виявилось чимало спільного. Першими історично відомими господарями обох сіл були волинські князі Острозькі. Обидва поселення входили до належної князівській династії Острозької волості - адміністративно-господарського комплексу із центром в Острозі. Нетішин і Кривин у межах Острозької волості відносилися до категорії замкових сіл - підпорядковувалися замковій князівській адміністрації, виконували повинності на користь острозького замку. На чолі й однієї, й іншої громади стояли отамани - прототипи сільських голів чи старост. З історичних джерел довідуємося, що на початку XVII століття, зокрема, нетішинців очолював отаман Гаврило, а кривинців - отаман Андрій.

Перша половина XVII ст. стала часом найбільшого розквіту цих волинських сіл. З податкового документа (1629) довідуємося, що у Нетішині в той час налічувалося 50 димів (дворів), а у Кривині - 142 дими. Напередодні козацького повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648 - 1657) у першому налічувалося вже 83 двори, а у другому - 200. Якщо припустити, що в одному дворі мешкала родина з 6-7 осіб, то в Нетішині на той час, можливо, проживало близько півтисячі, а у сусідньому Кривині - понад півтори тисячі селян.

Впродовж козацького повстання під проводом Богдана Хмельницького Волинь потерпала від переходів війська, битв, пожеж. Безліч населених пунктів у вирі боротьби зазнавали руйнування або й узагалі зникали. В господарському документі, підготовленому у червні 1654 р., щодо сіл, які раніше перебували у власності Анни-Алоїзи . Разом із тим, 1654 рік в історії Нетішина і Кривина ознаменував кінець епохи князів Острозьких.

2. Нетішин і Кривин у кінці XVII - середині XIX століття.

Епоха Яблоновських. Наприкінці XVII століття Кривин та низка довколишніх сіл стали власністю очільника польського війська, великого коронного гетьмана Станіслава-Яна Яблоновського. Магнатський, а із XVIII століття - князівський рід Яблоновських зробив непомітне село своєю резиденцією, звів у Кривині прекрасний палац, а на початку XIX століття запросив сюди митця палацово-паркового мистецтва ірландця Дионісія Макклера. Садівник перетворив непривабливу пустинну місцевість на квітучу оазу, якою згодом неодноразово захоплюватимуться мандрівники.

Кінець XVIII - початок XIX століття став періодом найвищого розквіту Кривинського маєтку Яблоновських. Сучасники згадували, що

палац стояв посеред великого газону на високому підмурівку. Резиденцію прикрашали широкі канали з чистою джерельною водою. Вражала надзвичайно велика кількість квітів та зелені. Палацова будівля не збереглась, а парк, переживши кілька століть, росте досі. 30 січня 1969 року йому було надано заповідного статусу.

У 1763 році за підтримки князя Антонія-Барнаби Яблоновського у Кривині збудовано новий православний храм, після того як попередній згорів. Ця споруда збереглась у Старому Кривині дотепер і є пам'яткою архітектури.

В 1772 році у Парижі (Франція) вийшов друком географічний атлас під назвою «Мапа Польщі, поділена на провінції та воєводства й додатково поділена на повіти...», автором якого став Джованні-Антоніо-Бартоломео Ріцці Дзанноні (1736 – 1814). На одному з аркушів представлено й села нашої громади - Нетішин (Neticzyn), Кривин (Krywyn). На цьому ж фрагменті чітко видно нинішній районний центр - Шепетівку (Sepetowka), міста Славуту (Sławuta), Острог (Ostrog) та ін. Видання чи не вперше в історії картографії вмістило на мапі села громади - Нетішин і Кривин.

Очевидно, у XVIII столітті Кривинський маєток Яблоновських сформувався як господарський комплекс, до якого входили насамперед Кривин, а також села Нетішин, Вельбівне, Бадівка, Солов'є, Комарівка, Полян'є і Колом'є. Отже, так складалося історично, що населені пункти громади продовжували функціонувати поряд, цього разу в Кривинському князівському господарстві. Принагідно додамо, що в середині XIX століття р. Горинь, починаючи від Нетішина й до впадіння у Прип'ять, була суднохідною, а 200 плотів, які щорічно відходили з Нетішинської пристані, перевозили вантажу на суму понад 46 тис. карбованців.

На початку XIX століття Нетішин у панському землеволодінні посідав статус фільварку - господарства із продукцією, орієнтованою на ринок. Зберігся картографічний документ під назвою який з'явився, можливо, з ініціативи власника села, князя Максиміліана Яблоновського. За відсутності давніх зображень села (принаймні, вони поки що не виявлені), план Нетішина з урахуванням стану картографії може правити за майже «аерофотозйомку» території.

У власності Яблоновських Кривин перебував до середини XIX століття. Князь Владислав Яблоновський, котрого сучасники згадували як «красивого, милого, захоплюючого, ґречного до всіх, прекрасно вихованого - великого пана у всьому розумінні цього слова», став останнім із свого роду власником села. У зв'язку з боргами, Кривинський маєток 7 лютого 1856 року продано графіні

Наталії Зубовій. Родина Яблоновських переїхала до Плужного, після чого епоха Яблоновських у Нетішині та Кривині завершилась.

3. Населені пункти громади у XX столітті.

Будівництво Хмельницької АЕС. На початку XX століття в історії сіл громади розпочалася нова доба - радянська. Трагічною рисою тогочасного життя стали колективізація, а також масові репресивні акції проти інакомислячого населення. Вони значною мірою відбувалися в кінці 1920-х - на початку 1930-х рр. Міжвоєнний період позначився і трагічним для мільйонів співвітчизників Голодомором 1932-1933 рр. Ці процеси, на жаль, не оминули й мешканців нинішньої Нетішинської МТГ. Пам'яті жертв тих подій у місті споруджено меморіальний комплекс.

З початком II Світової війни (1939-1945) села Нетішин, Старий і Новий Кривини потрапили під окупацію, що тривала від початку липня 1941 року до другої половини січня 1944 року.

У повоєнні роки у селах, що входять до Нетішинської МТГ, функціонували колективні господарства, а також об'єкти освітньої, культурної, торговельної інфраструктури. Серед іншого, Нетішинська сільська школа стала восьмирічною, а 9 та 10 класи тутешні учні закінчували у Старому Кривині.

Після війни в Нетішині діяла гідроелектростанція. Вона забезпечувала електрикою Нетішин, Старий Кривин, Солов'є та ще низку сіл. На початку 1960-х, у зв'язку з прокладенням високовольтної лінії «Добротвор – Луцьк – Рівне», потреба у ГЕС відпала і її закрили. Тривалий час у Нетішині функціонував млин, збудований у 1905 році. Підприємство припинило роботу в 1970-х роках. До послуг мешканців Нетішинської МТГ - Старокривинський залізничний вокзал Центральної залізниці.

Нетішинська ГЕС стала символічною попередницею атомної електростанції у нашій громаді. В середині - другій половині 1970-х років Радянський Союз розглядав питання про введення нових енергетичних потужностей на території України. Після відповідних підготовчо-аналітичних робіт було ухвалено рішення зводити нову АЕС на території Нетішина. В квітні 1977 року біля старого демонтованого млина висадився десант будівельників із Бурштинської ДРЕС. Першим директором Хмельницької АЕС, що будувалася, став О.І. Троценко.

Разом зі спорудженням атомної електростанції зводилося й місто-супутник цього об'єкта - Нетішин. А оскільки будівництво Хмельницької АЕС було справою міжнародного значення, то в 1979 р. на новобудову прибули й перші

польські будівельники, які трудилися тут до 1990 року. 22 січня 1981 р. на майданчику майбутньої Хмельницької АЕС відбувся мітинг з нагоди виймання першого ковша ґрунту з котловану під фундамент I-го енергоблока. Восени того ж року відбулося закладення символічного першого кубометра бетону в основу енергоблока. З часом у Нетішині з'явилися перші гуртожитки, житлові будинки, дитячі садки, школи, крамниці, вузол зв'язку та інші важливі об'єкти інфраструктури. Між іншим, перший дитячий садок у Нетішині (до спорудження ДНЗ №1) функціонував у двох відділеннях - в Нетішині та у Старому Кривині, а дехто із тих, хто прибув на новобудову, за браком постійного житла оселявся у Старому Кривині теж.

Будівництво Хмельницької АЕС та розширення села Нетішина зумовили низку адміністративних перетворень цього населеного пункту. Так, у 1980 році відбулося злиття с. Солов'є та с. Нетішина в один населений пункт Нетішин, який отримав статус селища міського типу. В 1984 році Нетішин став містом районного підпорядкування, а в 1993 році - містом обласного підпорядкування.

Перший енергоблок ХАЕС введено в дію у 1987 р. У зв'язку зі спротивом ядерній енергетиці, який розгорнувся у країні після Чорнобильської катастрофи, 2 серпня 1990 р. Верховна Рада УРСР ухвалила мораторій на будівництво атомних станцій в Україні. Добудову II-го енергоблоку призупинили. Після зняття мораторію будівництво II-енергоблоку Хмельницької АЕС відновили, а його пуск відбувся у 2004 році.

4. Населені пункти Нетішинської МТГ в добу незалежної України.

Наприкінці 1980-х років в Україні поживаються демократичні рухи. В грудні 1988 року у Нетішині відбувся збір підписів, спрямований на надання українській мові статусу державної в УРСР. Наступного року в Нетішині створено осередок Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка. В листопаді того ж року створено Нетішинське міське об'єднання Народного Руху України. В січні 1990 року нетішинські рухівці взяли участь в «ланцюзі єднання» з нагоди відзначення Дня злуки. 27 квітня 1990 року в Нетішині піднято синьо-жовте знамено. В липні 1991 року в Нетішині відбувся мітинг і святкування першої річниці з дня проголошення «Декларації про суверенітет». 24 серпня 1991 року Верховна Рада проголосила Акт незалежності України.

В добу незалежної України громади, що згодом об'єдналися в Нетішинську МТГ, виробили свою геральдичну символіку. На засіданні сесії міської ради 11 грудня 1996 р. затверджено малий герб та хоругву (прапор) Нетішина. Герб Старого Кривина ухвалено 2 серпня, а Нового Кривина 17 грудня - 2015 року.

За особливі заслуги в житті та розвитку Нетішина мешканці міста можуть бути удостоєні звання «Почесний громадянин міста Нетішина» із видачею нагрудного знаку та посвідчення. Нині таке почесне звання мають 11 нетішинців.

Завдяки високому освітньому рівню, талантам, творчості, спортивним досягненням, громадянській позиції нетішинці відомі не лише у своєму місті, а й далеко за його межами. Містяни долучалися до подій на Майдані, Революції Гідності, а зараз захищають Україну у війні, розпочатій російською федерацією. У 2008 році нетішинки Ольга Жовнір та Галина Пундик вибороли золоті нагороди у XXIX Олімпійських іграх у Пекіні з фехтування, а Аліна Комащук — срібну медаль XXXI Олімпійських ігор у Ріо-де-Жанейро (2016). Іван та Надія Сіваки стали чотирикратними чемпіонами світу зі спортивних бальних танців на візках...

Нетішин неодноразово потрапляв до «Книги рекордів України». Зокрема, 2008 року в місті встановлено рекорд - створено найбільший викладений розмінними українськими монетами Державний Герб - Тризуб. Кошти, «задіяні» у викладенні рекорду, в підсумку отримали благодійне скерування. Ще один рекорд України символічно об'єднав Нетішин і Старий Кривин: у господарстві працівника Хмельницької АЕС М. Федорчука у Старому Кривині виріс соняшник заввишки 4 м. 86 см.

Нетішин - сучасне чисте охайне зелене місто. У 1996 р. його нагороджено грамотою Хмельницької обласної державної адміністрації за досягнуте I місце в соціально-економічному розвитку серед групи міст обласного підпорядкування за підсумками роботи в 1995 році. Відповідно до результатів конкурсу «Місто кращого благоустрою», який у Хмельницькій області започатковано 2000 р., того ж року Нетішин отримав однойменний з конкурсом титул, який підтвердив і в 2002 році. В 2012 р. за результатами щорічного всеукраїнського конкурсу «Населений пункт найкращого благоустрою і підтримки громадського порядку», за підсумками роботи у 2011 р. Уряд відзначив роботу з поліпшення благоустрою, озеленення, забезпечення належного санітарного стану та підтримки громадського порядку міста Нетішина. Місто Нетішин отримало почесну відзнаку за I місце у номінації «Найдоступніше місто України - 2012» за версією журналу Фокус. Нетішинська громада динамічно розвивається. Впорядковуються парково-рекреаційні ділянки, спортивні майданчики, покращується дорожнє покриття. Приємно вражає велика кількість зелені, клумб, місць відпочинку, дитячих майданчиків тощо.

31 травня 2019 року п'ятдесят сьома (позачергова) сесія Нетішинської міської ради VII скликання ухвалила добровільно приєднати Старокривинську сільську територіальну громаду Славутського району Хмельницької області (сіл Старий

Кривин і Новий Кривин) до Нетішинської міської територіальної громади Хмельницької області. В результаті адміністративно-територіальної реформи в Україні, що завершилась у 2020 році, Нетішинська МТГ увійшла до Шепетівського району Хмельницької області.